డిప్రెషన్ - చెంబు

రామారావు లిటరేచర్ ఆనర్సు ఫస్టుగా ప్యాసయి నాలుగయిదు నెలలు జుట్టు జాడించి తిరిగెను. పిదప Rama Rao Dwivedi, B.A., (Hons) అను గిల్టు అక్షరములు గల బారెడు బల్ల తయారుచేయించి, మంచి ముహూర్తమున గోడకు తాపటము చేయించి, మేఁడ మీద విశ్రమించెను.

అతని కెక్కడను తగు నుద్యోగము దొరకలేదు. దానికి కారణము ఆ డిగ్రీయే. పొమ్మనఁగానే లేచి పోఁగల నియమమునకు లోఁబడి పాతిక రూపాయలకు బి.యిడీలు కో యనిన కోటిమంది దొరుకుచుండగా ఈ యమ్మేకు విద్యాలయములు బెదిరిపోయెను. అవి ఒకవేళ ఏ యిరువది రెంటికో, లేక యే యిరువదిమూటికో దయతో బేరమాడినను రామారావు మొగ్గఁడు. ఏల? తాను ఎమ్మే. పైపెచ్చు తాను డిప్టీకలెక్టరుగారి అల్లుడు!

ఈ నాణెము చదువుల టంకసాలలోఁ దక్క మఱియొకచోట చెల్లదు. కాన నతఁ డింకొక డిపార్టుమెంటునకు నీళ్ళు వదలుకొనెను. కాని భార్య యొక్కయు, తల్లి యొక్కయు కన్నీళ్లు తుడుచుటకు దరఖాస్తు మీఁద దరఖాస్తు పెట్టుచుండెను. దానికి పదియేను రూపాయలు కర్చు. ఆ రూపాయలకు తల్లి నగయో, పెండ్లాము నగయో తాకట్టు. "కరువు వచ్చింది, కలిసి రాలేదు". అని తల్లి మహాలక్ష్మి దైవమునే దూఱును, గాని తులసికి (రామారావు భార్య) ఈ గుట్టుతెలియును. తాను చూచుచుండగా రామారావు పోస్టల్ డిపార్టుమెంటుకును, పోలీసు డిపార్టుమెంటుకును అర్జీలు పెట్టుచుండెను. దివాను గిరికిని, అసిస్టెంటు దివాను గిరికిని జమీందారులకు తనచేత అర్జీలు వ్రాయించుచుండును. తన మగని చదువునకు ఆ యుద్యోగములకునుగల సంబంధము బదరీబాదరాయణ సంబంధమేయని తులసి తెలిసియు ఆ నాటకమును తిలకించుచుండెను.

రామారావుకు కొలువలేని లోటులేదు. ఓరంత ప్రొద్దు పెండ్లాముతో పేరంటము. తానే కాలేజికిని ప్రిన్సిపల్ కాని ప్రియాదులేదు. తానొక పదుగురు ప్రొఫెసరులపెట్టు; తులసి ఒక నూరుగురు శిష్యులపెట్టు. ముక్కోటినాడు ముక్తి ద్వారములే తెఱవఁబడియుండును గాని రామారావు మేడ "బందు". మూర్తి-ది-కో-ఆపరేటర్, సుందరం - ది-లాయలిస్టు, శర్మా-ది-నిహిలిస్టు-లోనగు మిత్రు లెవరేని వచ్చి "రామారావూ,

రామారావు" అని రెట్టింప మొదలిడఁగనే మహాలక్ష్మి అసత్యభీతిలేక, "అయ్యో" అతగాడు అత్తింటి కెళ్ళాడని వారిని పంపివైచెడిది.

గ్రీకు చిత్రకళలోని నగ్న సౌందర్యముతోపాటు అఱచాటగు ఆంధ్రకళ యందము గూడ రామారాయని గది యలంకరించుకొనెను. ప్రాచ్యరసాయనములతోపాటు అప్రాచ్యరసాయనములును అతని బల్లనెక్కెను. కోహాళ వాత్స్యాయనుల మొదలు, Mary Stopes తరువాతి వారి వఱకును గల సరస సారస్వత మతని బీరువాలు ప్రదర్శించెను.

తులసి గవాక్షము దెస చూపు త్రిప్పెనా అతనికి బెంగ. అత్తగారు కోడలిని పిలిచెనా వియోగము. పుట్టింటివారు తులసికి వ్రాయు చీటీ అతని పాలిట విడాకు. రామారావు తులసికి బలవంతముగా అనేక వేషములు వేసెను. దీనికి తులసి నగ లొకటొకటియే ఆరతికప్పురమువలె హరించెను.

ఇటు లొక యేడాఁది గడచెను. ఈ సంసారయాత్రకు మహాలక్ష్మి నగలు చాలవరకు మంగళమాయెను.

ఇంతలో నొక కాండ జరిగెను. రామారావు పెట్టిన దరఖాస్తులలో నొక దరఖాస్తుకు ఖాళీ ఉన్నదని ఉత్తరము వచ్చెను. అది ఆ పట్నములోని కాలేజీలో ట్యూటర్ పని. అఱువది రూపాయల జీతము.

అది అతనికి వారంటు వలె కనఁబడెను.

"దాచుకొనుచున్నారే! ఏమిటా రహస్యము?" అని తులసి అడిగెను.

"ఏమున్నది? ముష్టి యెత్తుకొనుటకు Pass."

"ఏదీ?"

"చూపుటకుఁ గూడ సిగ్గుచేటు" అని రామారావు దానిని మడఁచి అచటను ఇచటను దాఁచుచున్నటు లభినయించి తులసి పట్టుకొనునేమోయని భయపడి వడివడిగా మేడ దిగెను. అతడు మేడ దిగగానే తులసి అచటి పుస్తకము లన్నియు తిరుగవేయఁ దొడగెను. కాని ఆ కాకితము కనఁబడలేదు.

"నగలా కరఁగిపోయె. సంసారమా గంపంత. కాలమా పచ్చికఱవు. ఈతఁడా యీహామృగనాయకుఁడు" అని అనుకొనుచు తులసి అవియు నవియు వెదకు చుండెను.

"ఏమిటా దొంగతనము?" అని వెనుక నుండి రామారావనెను.

"నాదా మీదా?" అని తులసి యనెను.

రామారావు తన జేబు నుండి ఆ కాకితమును దీసి "ఇదిగో దీని వెల ఒక ముద్దు" అనెను.

"మనిషికి ఏమీ అక్కఱలేదు; అఁదుది ఉన్నచో సరి" అని లోపల అనుకొనుచు తులసి ఆవలికి నడచెను.

"పోనీలే ఇదిగో ఇత్తును. రా" అని రామారావనెను.

తులసి మాటాడక మేడ దిగుచుండెను. రామారావు గబగబ నడచి ఆ కాకితమును వెనుక నుండి ముక్కు ముందర పెట్టెను.

"రామారావుగారండీ" అను పిలుపు వాకిటినుండి వినవచ్చెను. రెండవ పిలుపు వినఁబడక ముందే రామారావా కాకితమును జేబులోఁ గ్రుక్కుకొని తులసిని తప్పించుకొని రెండు మెట్లు దుమికి వాకిటికిఁబోయి "పద, నేనే వస్తున్నాను" అని ముందు నడచెను.

ఆ వచ్చినది తమలపాకుల అంగడివాడు. వానికున్న బాకీ తులసికి తెలియును. మగని మాటలతొందరయు, నడకలోని వడఁకును ఆమె చూచెను. ఆమె నవ్వలేదు. కాని ఆమె అంతరాత్మ ఏమి చేసెనో ఎవరు చెప్పగలరు?

తులసి కిన్నాళ్ళకు మేడక్రింద తీరికగా కూరుచుండఁగల భాగ్యము లభించెను. అత్త పిల్లలకు అన్నము పెట్టుచుండెను. కోఁడలు ప్రక్కగదిలో కూరుచుండెను. ఆ సంగతి ఆమె యెఱిగినచో తన సంసారపు గుట్టునకు ఆ కోడలిని ఏదో మిషమీద మేడ మీఁద బంధించి యుండెడిదే.

"ఎప్పుడూ ఒక్క ఆవకాయే. లేకపోతే గోంగూర పచ్చడి. పొడుపచ్చడి. ఆంధ్రమాత. నేయైనా వెయ్యవు. ఇందాక కాఁకరకాయ వేయించిన వాసన కొట్టలేదేం?" అని ఓటి కంచములోని మెతుకులను అటు నిటు పద్మనాభుఁడు చిమ్మివేసెను.

"నాయనా! నేయి వేసుకుంటే నాలుక జిడ్డెక్కి చదువురాదు" అని మహాలక్ష్మి యనెను.

"అన్నాయి కెలా వచ్చింది?"

"అన్నాయి మాత్రం చదువుకోక ముందు..."

"పాపం, యిప్పుడు మాత్రం నెయ్యి వేసుకుంటున్నాఁడనుకొంటున్నావా?"

"అన్నాయి కోసం ఎన్ని అబద్ధాలన్నా అడుతుంది!" అని రమణ అనెను.

"నెయ్యి వేసుకోలేదుట – పప్పు లేదట – కూర లేదుట – మనకే నయం. ఆవకాయ వుంది – గోంగూర వుంది – అన్నయ్యగారు వట్టి అన్నం తిని ఊరుకొనేవాట్ట! కాదే అమ్మా! నీవు చెప్పలా?" అని ఆఖరువాడు పుండరీకాక్షుఁడు వట్టి యన్నమును నోరఁగూరుకొనెను.

"అమ్మా! నాకు నే యొద్దుగాని, అన్నాయికి పోస్తావే – విస్తట్లో తెల్లగా చూచానే – అది అదీ – పెరుగే – అది కొంచెం పోయ్యవూ?" అని పొడిమెతుకులు మింగుడు పడక

పుండరీకాక్షుఁడు గారాబ మొనరించెను. "వెధవా! అన్నాయి నేయి వేసుకోనూ లేదు. పెరుగు పోసుకోనూలేదు. నీ కెందుకురా?" అని పద్మనాభుడు గద్దించెను.

వెంటనే మహాలక్ష్మి యిటు లనెను: "ఉండరా వాడికి కొలమారింది." చిన్నవాడా! పెరుగెక్కడుందిరా? అది పెరుక్కాదు. అన్నాయి లేచాక విస్తరికి చీమలు పట్టుకుంటవని ముగ్గోశాను. అదిగాక పెరుగోసుకుంటే పిలక పెరగదు."

"అలాగయితే నేను పోచుకోను" అని సుందరి యనెను.

"మహా పోసినట్టు, నీవు పోసికోనట్టు!" అని రమణ యనెను.

"పోనీ అమ్మా! నాకు ఆ ముగ్గే పొయ్యే, ఏ ఏ ఏ." అని పుండరీకాక్షుఁడనెను. మహాలక్ష్మి నవ్వి "ఎబ్బే కాదమ్మా, మనకు గేదె ఉందా చెప్పు; ఎవరేనా చెప్పండి!" అని అనెను.

"లేదు, లేదు" అని పుండరీకాక్షుఁడును, సుందరియు, రమణయు నొకరి తరువాత నొకరనిరి.

"ఏమిరా పద్మా?" అని మహాలక్ష్మి పద్మనాభుని గదమాయింపఁగా అతఁడిటు లనెను - "లేదు. పొలంలేదు, గడ్డిలేదు, గేదేలేదు. కాని పిల్లికి రోజూ పాలు."

ఆ మాటతో పిల్లలందఱకును అఁపరాని ఉత్సాహము కలిగెను. మహాలక్ష్మి మొగము ముడుచుకొనెను.

"మమ్మల్ని గదిలో పెట్టి తాళంవేసి అన్నాయికి వదినెకూ - అఁ అక్కాయి చెప్పలేదేం, పద్దన్నాయి కూడా-?" అని సుందరిచెప్పఁబోవుచుండఁగా పద్మనాభుఁడు సుందరిని మిఱ్ఱి చూచెను. సుందరి మరి మాటాడలేదు. ఈ మాటలు మహాలక్ష్మికి మామూలే కాని ప్రక్కగదిలో నున్న కోడలికి సరిక్రొత్త. "పిల్లలనోట గడ్డ కొట్టుచున్నా" మని మనసులో ననుకొనుచు తులసి మెల్లగా మేడ మెట్లెక్క దొడగెను. ఆమెకు దెలియకుండ ఆమె వెనుకనే రామారావు.

తులసి వెనుదిరిగి చూచి ముందున్న పరదా తప్పించుకొని లోని కేగెను. వెనుకనున్న రామారావు - హస్తము లాలింగమునకు ఆయత్తము లగుచుండెను. తులసి మరల వెనుదిరిగి - "మీరు కాసేపు కిందికి వెళ్ళి సంసార మంతా గమనించుకోండి. నన్ను కాసేపు ఒంటరిగా ఒదిలిపెట్టండి" అనెను.

"ఇది వైరాగ్యరోగానికి సమయం కాదు తులసీ!"

"రోగమూ నిదానమూ మందూ నాకు బాగా తెలిసింది. ఇదే సరియైన సమయం. మీరు నన్ను ఒంటరిగా ఉండనియ్యండి."

"ఇది పతివ్రతలకు లక్షణం కాదు. భర్తమాటకు ఎదురాడితే గుడ్లగూబ అయి పుటుతుందట కాదూ, పుటుతుంది!"

"ఈ ఆడంగి రేకులవాళ్ళ మాట చెప్పడానికి మగాళ్ళకు సిగ్గులేదూ?"

"మీ బోఁటి వాళ్ళచేత పుస్తె కట్టించుకోవడం అవమానానికి పెళ్ళాడడమే అవమానం. తల్లిని, తమ్ములనీ పోషించలేని వాళ్ళను మగళ్ళగా చూచేవాళ్ళు ఇంకో జన్మలో కాదు – ఈ జన్మలోనే గుడ్లగూబలు"

"తులసీ! కూచో! నిలుచుంటే కాళ్ళు నొప్పెటతయ్! ఇదుగో మెత్తగా ఉంటుంది ఒళ్ళో కూచో."

"ఎవళ్ళెట్లా పోతే యేం? అఁడది దగ్గర ఉంటేచాలు. ఉద్యోగ సద్యోగాలు లేని పిన్నవాళ్ళ సంగతంతా యింతే!"

"అందఱి సంగతీ నీకు తెలుసూ?"

ఆ మాటకు తులసి మొగము జేగురించెను. పెదవులు కంపించెను ఇటులనెను – "మీరు మాటాడగలిగితే జాగ్రత్తగా మాటాడండి. లేకపోతే మీదఁబడి కొట్టండి. భార్యవంటి పరమనీచురాలు ఈ జగత్తులో మఱిలేదు!"

"కాదు తులసీ! యోగంవల్ల సర్వదేశ జ్ఞానం కలుగుతుందటగా! అట్టిదేమయినా నీకు కలిగి చెప్పావేమోనని అన్నాను."

"తప్పుకున్నా ముళ్ళు గుచ్చటం మగాళ్ళకు బాగా తెలుసు. కిందికి దిగిపొండి. ఈ పాటికి – పొండి యీ పాటికి కిందికి"–

"ఎవళ్ళయినా వింటారు. నీ పుణ్యమాయిరి! కొంచెం మెల్లగా మాటాడుదూ!"

"పిల్లి కళ్ళుమూసుకొని పాలు తాగుతూ లోకులు గూడా మూసుకున్నారని అనుకుంటుందిట! లోకులకు తెలియదూ తమరు ఆడంగిరేకుల అబ్బయ్యగారని! మీ గౌరవం నేనెన్నాళ్ళ నుంచీ కాపాడుతూ వచ్చానో మీకు తెలియదూ? నా నగలు ఎన్ని అమ్ముకున్నారో, అత్తగారి నగలు ఎన్ని ఆహుతి చేశారో మీకు తెలియదూ? కిల్లీదుకాణదారుకి ఇప్పుడిచ్చింది "నా ప్రధానపు ఉంగరం కాదూ? తాకట్టు పెట్టడానికి మేడ అయింది. ఇఁక ఏముంది? లోకం మూయడానికి మూకుడు ఉన్నదా? సరేగాని కొంచెం కిందికి వెళ్ళండి మీ సంగతి మీకే తెలిసిపోతుంది."

రామారావు తేరిపాఱఁజూచి యిటు లనెను: ఏమో అనుకున్నాను కోపం వచ్చినపుడే అఁడది చాలా అందంగా ఉంటుంది. కావలసినవన్నీ కనిపిస్తాయి. తులసి సర్దుకొని యిటు లనెను: "సైతాన్! మీరు కిందికి వెళతారా వెళ్ళరా?"

"వెళ్ళకేం? నాతో కూడా కనుక వస్తే కిందికి కాదు షికారు కూడా వెళతాను. ఇదుగో పొద్దుక వస్తుంది. నీ మనస్సు ఫిరాయించినటులుండి. షికారు పోదాం రా."

"అదొకటి తక్కువ. నేనే మీతో వస్తే మీరేమో పెద్ద ఉద్యోగస్థులని అందఱూ భ్రమపడతారు."

"అందరూ డిప్టీకలక్టరులు అవుతారా యేమిటి?"

"కాకపోయినా వాళ్ళ పొట్టవాళ్ళు పోసుకుంటారు. వాళ్ళ కాళ్ళమీద వాళ్ళు నిలబడతారు."

"ఎంత దప్పిక అయినా చాతకం ఆకాశగంగ కెదురు చూస్తుంది, కాని చెరువులకు ఎగఁబడదు."

"ఎంత మాటా! గుంటల మీఁదికే ఎగబడిం దిప్పుడు?"

"ఏమి తులసీ! నీ నగలూ, మా అమ్మనగలూ నావి కావూ? ఇవి గుంటలా? "న స్త్రీ స్వాతంత్ర్య మర్హతి" అనే హిందూ లా ఎవళ్ళకీ తెలియదు. అందులో ఆఁడాళ్ళ కసలే తెలియదు."

"డొక్కల కఱవు వస్తే మగాళ్ళు ముందర తల్లులనీ, తరువాత పెళ్ళాలనీ విఱుచుకు తినేస్తారు. హిందూ దేశంలో పెళ్ళి అనే ఆచారం ఎప్పుడు అంతరిస్తుందో కదా!"

"నీవు విడాకు లిచ్చేట్టున్నావే?"

"విడాకు లివ్వటమే వస్తే ఆంధ్రదేశంలో తులసే మొదటిది."

"ఇంకా బిల్లు –"

"తొందరపడకండి. కొద్ది రోజులలో వస్తుంది. అప్పుడు మీ మగవాళ్ళ పాటులు తెలుస్తయ్!"

"అయితే బిల్లు రాకముందే కథ అంతా కానీ" అనుచు రామారావు తులసి సమీపమునకు జరిగెను. తులసి వెనుక వెనుకకు నడచి గదిలోనికి వెళ్ళి తలుపులు మూయఁదొడగెను. రామారావు వడివడిగా నడచి దగ్గరకు వచ్చి రెండు తలుపుల సందులో చేయి పెట్టెను.

టపా కచేరి నుండి వచ్చిన జాబులలో నొక జాబు రామారావు గౌరవమునకు హానిని కలిగించెను. దానినిజూడఁగనే అతని ముఖము తుమ్మలలో ప్రొద్దు గ్రుంకినటు లాయెను. దాని మీద బి.యే. (ఆనర్సు) అని కానీ యమ్మే అనికాని, తుదకు "రామారావ్ ద్వివేది" అనికాని లేదు. దానిమీఁద నున్న చిరునామా ఇది : "శ్రీరస్తు, చిరంజీవి, ద్వివేదుల రామయ్య."

పేరు చేతనే గౌరవము పుడికి పుచ్చుకొనఁదలచు వారికి మొండిపేరు బండ బూతు కాదా? మగని మొగమున మూడు బంతుల వ్రాసి పెట్టినట్లుండిన యీ బండ తిట్టును తులసి సులభముగా చదివి ఆ కవరు విప్పి చూచి "పాపము, మీ మేనమామగారికి ప్రాణము మీదికి వచ్చినదట!" అనెను.

రామారావు ముఖము మాఱెను. "ఏది?" అని చీటి తీసికొని చూచి "వెంటనే వెళ్ళి అమ్మకు చెప్పు" మనెను. తులసి వెళ్ళెను. రామారావు ముఖమున చింతకు బదులు సంతసము నెలకొనెను. తులసి క్రిందినుండి మీదికిరాగానే పొంచియున్న రామారావు ఆమెను కౌగిటిలో నలిపివేసెను.

"అబ్బ! ఏమిటీ మోట పని! లంఘనములలో మనుగడుపు!"

"అమ్మ రైలుకు వెళ్లనా?"

"మీరు వెళ్ళరా?"

ఈ ప్రశ్నాయుధముచే తులసి తన నెదిరింప దలచెనని రామారావు కొంచె మాలోచించి యిటు లనెను. "నేను వెళ్ళను. పిల్లలతో అమ్మను వెంటనే వెళ్ళమను."

"ఆ అలుగోలులో ఈ బాలు గోలెందులకు? బాగుండదు. మీరు మీయమ్మ గారితో వెళ్లండు."

'అమ్మో! నీ యెడఁబాటు నాకు Anarchy. అమ్మయు పిల్లలును వెళ్ళుచో స్వరాజ్".

"కాదు Diarchy."

"పోనీ. అద్దైనా సమ్మతమే!"

"మీ మాట, మీ యిష్టము. పిల్లలను నేను పంపను."

"పోనీ, అల్లాగే! అమ్మను వెంటనే రైలుకు పంపు."

"నేను పంపు టేమిటి? రైలు దనుకైనను పంపిరండు."

"ఊఁ." యనుకొనుచు రామారావు మేడ దిగెను అతనివెనుక తులసియు దిగెను.

"అమ్మా! నేనును బయలుదేరవలసినదే. కాని ఉద్యోగ మొకటి కాళీ యున్నదని తెలిసినది" అని రామారావనెను.

"నాయనా! ఉద్యోగం చూడు. మామయ్య కెప్పుడూ ఇల్లాగే వొస్తుంది. మఱేమీ తొందర ఉండఁగూడదు" అని తల్లి యనెను.

రామారావు ముఖము వికసించెను. వెంటనే అతఁడు బండిని పిలువఁబోయెను.

"ఈ పిల్లలను ఎప్పటల్లే మీ కప్పగిస్తాను. వీళ్ళను ఇక్కడ దిగవిడిచి ఈ గౌరవం నాకు దక్కించండి. మీ రొక్కరే పోయి రండి" అని తులసి అత్తగారితో మనవిచేసికొనెను.

"వద్దు వద్దు. వీళ్లు దయ్యపు పిల్లలు. నీ మాట వినరు." బండివానికి చేయి యూపి ఇంతలో రామారావు వచ్చెను. తల్లి యనిన మాటలకు సంతసించెను. "పిల్లలను కూడా తీసికొని వెళ్ళమనినచో బాగుండ" దనుకొని "దాని మొహం! అదేమి చూస్తుంది. కాని నేనుచూస్తానులే!" అనెను.

తులసి బిగ్గరగా నవ్వెను. "నాయనా! వీళ్లు పిల్లలుకారు. నెత్తిమీద బండలు. మీరెవరునూ మోయలేరు" అని మహాలక్ష్మి యనెను. "వీళ్లు నెత్తి బండలు కారండీ, నెత్తికి కిరీటాలు" అని తులసి యనెను. పిమ్మట వాదోపవాదములాయెను. వానికి ఫలితముగా పుండరీకాక్షునితో మహాలక్ష్మి పయనము నిర్ధారిత మాయెను.

రామారావు మేడ యెక్కెను.

బండి యెక్కి అత్తయిటు లనెను: "ఎన్నఁడూ ఎరుగనిదానవు - ఈ యింటి మొహం - సూది. పొట్ట మాత్రం పాము పొట్ట. దీనిని నీ బుజాలకుఎత్తి వెళుతున్నాను."

"రోగి పాలే కోరాఁడు; వైద్యుడూ పాలేచెప్పాడు." లక్ష్మి ఒక పొట్లము తీసి తులసి కిచ్చి - "దీనిలో వంటయింటి సామానంతా ఉన్నది" అని చెప్పుచుండగా ఆమె రెప్పలు క్రమముగా తడిసికొనుచు వచ్చెను. కంఠము స్తంభించెను.

అత్తగారి నటు పంపి తులసి యిటు వంట యింటిలోనికిఁ జని పొట్లము విప్పెను. మట్టియలు! మంగళసూత్రము!

తనసంసార యాత్ర కివి దారిబత్తెము. అత్తగారి కేల కన్నీరురిలెనో తులసి కిపుడు తెలిసి వచ్చెను. మంగళసూత్రము చుట్టును గుడికట్టిన మగలు లేని వారి మనోరహస్య మంతయు ఆమెమానసమున మెఱపువలె మెఱసెను.

"పెద్ద కొడు కింక సంసారము నంతయు నుద్ధరించును. తమ్ములను తనతోపాటు చేయును. చెల్లెండ్రకు పెద్దపెద్ద సంబంధములు తెచ్చును" అని గంపెడాశతో ఆ తల్లి ఉన్న దంతయు కొడుకు కోడండ్రకు బెట్టి మిగిలిన వారిని మాద్చుటకు జంకలేదు.

"తానీయింటికి వచ్చిననాఁడీ పిల్లలకు దుస్తులే కావు నగలును గలవు. వారపుడు హృష్టపుష్టులయి ఉత్సవ విగ్రహములవలె నుండిరి. ఇప్పుడు లజ్జాదేవి వారిమీఁద కాపురము. కడుపున కార్చిచ్చు. పుండువంటి పుష్యమాసమున గూడ వారికి కప్ప దుప్పటిలేదు. పద్మనాభుఁడు గోచితో సంతసించెను. మూడవవాఁడు మొలనూలితో మురిసిపోయెను. పెద్దయాడుపిల్లకు మాసికల పరికిణి. చిన్నదానికి చినుగులది. రాత్రి వారలందరకును ఒకరి చర్మ మింకొకరికి దుప్పటి. వారి తల్లి తనకొంగును కొంతయు, తనను గొంతయు వారికిఁ గప్పి పిల్లలకోడివలె నడుమ నిదురించును. అట్టి యత్తగారి

నగలలో నిది తుది మంగళసూత్రము!" - ఈ సంగతులన్నియు తులసి మనఃపటమున ఇపుడు అంకితము లగుచుండెను.

తల్లిచూపు ఆ పిల్లలకు సుగ్రీవాజ్ఞ. వారి భూగోళమంతయు నొక చీకటి గది. కాని వాకిటికేసి చూచుటకు వారి మోములు మూరెఁడు బారెఁడు సాగును. తమ తల్లి తమ యన్నకుఁ జేయు వంటకముల తావియే వారికి విందు. అన్నయు వదినెయుఁ గలిసిన యొక అర్ధనారీశ్వరమూర్తియే వారి కథిదైవము. దానిలోని నీరామూర్తియిపుడు తమకు ప్రత్యక్ష దేవతయై వంటింట సాక్షాత్కరించెను.

రమణ మెలమెల్లగా వంటింటికి దారి తీసెను. వెనుక పద్మనాభుడు, ఆ వెనుక సుందరి.

తులసి వారి నందఱను తనచుట్టు కూరుచుండ బెట్టుకొని యిటులనెను : "ప్రొద్దున చలిది వణ్ణంలో యేం వేసుకు తిన్నారు?"

వీరి కాఱునెలల నుండియు చద్దియున్నము లేదు. కావున ఈ ప్రశ్న వారికి ఆశ్చర్యమును, కోపమును కలిగించెను. ఈ దేవి తమను రక్షింపనే వచ్చెనో, భక్షింపనే వచ్చెనో తమకు తెలియదు. కావున నందఱును మాటాడక చూచుచుఁ గూరుచుండిరి.

"మరచిపోయూరా యేమిటి?" అని తులసి యనెను.

"చలది వణ్ణమే మఱచి ఆఱునెల్లయింది" అని పద్మనాభు డనెను.

"ఏమిటి?" అని తులసి అనెను.

"అన్నయ్యకు ఉద్యోగం అయాక పొద్దున్నే వేడి వణ్ణమే పెడతానని అమ్మ అన్నది" అని సుందరి అనెను.

"చలది వణ్ణము జబ్బు చెయ్యదూ?" అని రమణ యనెను.

తులసి నిట్టూర్చి కొంచె మాలోచించుచు గూర్చుండెను. "ఊరక కూరుచుండుట వలనగాని విచారము వలనగాని ప్రకృత ముపయోగములేదు. ప్రొయి రాజవలయును" అని తులసి ప్రొయి రగిల్చి బియ్యపుడబ్బా కడ కేగెను. అందు అరసేరు బియ్య ముండెను. ఉట్టి తట్టెను. నేతి పిడత ఖాళీ. పప్పుకొఱకు వెతకెను. శూన్యము. కూరలు శోధించెను. సర్వమంగళము.

విసుకును విచారమును గలసి తులసిని కదిలించెను. "మేడ మీది దేవుఁ డేమి చేయుచున్నాఁడు? ఆయనకు ఈ సంసారము ఇంత మరుభూమియని యేమేని తెలియునా? పిల్లలనోట గడ్డకొట్టి తాను అమృత మారగించుచున్నటు లాదేవుఁ డెరుగునా?" అని అనుకొని తులసి ఆ బియ్యము ప్రొయి కెక్కించి యిటు లనెను -

"నిన్న రాత్రి ఏమి వేసుకొని తిన్నారు?"

"ఎఱ్ఱమందు" అని పద్మనాభుఁ డనెను.

"అనఁగా?"

ఎఱ్ఱమం దనఁగా "ఆవకాయ!" అని రమణ అనెను.

"ఇంకా"

"ఆకాశము" అని పద్మనాభుఁడనెను.

"మజ్జిగ?"

"మీకు కావఖ్ఖల్లా?" అని సుందరి యనెను. బంగాళాదుంపల కూరయు, వడియములును, వంకాయ బజ్జియు, పప్పుచారును, సెనగబజ్జీలును తమకు మాత్రమే నైవేద్యమాయెననుకొని, తులసి మరల నిటులనెను – "సెనగబజ్జీలు?" – పిల్లలొకరి మొగ మొకరు చూచుకొనిరి. రాత్రి తమకా వాసన తగిలినపుడు కారపుపూసయని సుందరియు, జంతికలని రమణయు వివాదపడిరి. వారి యిరువురి వీపులమీఁద రెండంటించి పద్మనాభుఁడు పకోడీలని తీరుమానము చేసెను. ఇపుడవి సెనగబజ్జీలని తెలిసెను. తెలియగనే సుందరి యిటు లనెను – "చూచావా వదినే! రాత్తిరి నేను కారప్పూసంటే కాదుపకోడీలని పెద్దన్నాయి కొట్టాడు" అనెను.

"సరేకాని అమ్మ మీకెందుకు పెట్టదు?"

పదనొకండేండ్ల రమణ యీ ప్రశ్నకు మొగము చిట్లించుకొనెను. తొమ్మిదేండ్ల పద్మనాభుడు నవ్వెను. ఏడేండ్ల సుందరి మాత్ర మిటులనెను "మీరు చదువుకున్నారు కాదూ, అందకని అమ్మ మీకు పెడుతుంది."

"అన్నాయి పెద్దఉద్యోగం జేస్తాడుటగా! చేసింతర్వాత మాగ్గూడా పెడుతుంది!" అని రమణ యనెను.

"మీరుమాక్కూడా చదువు చెప్పిస్తారుటగా!" అని పద్మనాభుడనెను.

ఈ సమాధానములచే తులసి విస్తుపోయెను.

ఈ ప్రశ్నోత్తరములలో ఈ విరతి విచారములలో రామారావు నూరుమారులు క్రిందికి దిగి పొంచి చూచి నూరుమారులు మేడమీదికి పోయెను. కాని తులసి వచ్చు జాడ కనఁబడలేదు. కొండ తనకడకు రానిచో, మహమ్మదే కొండ కడకు.

వసంతకాలమునందలి తుమ్మెదలవలె పిల్ల లిల్లంతయు రొదచేయుచు తిరుగుచుండిరి. రెండేండ్ల కానాడు వారికి పండుగ. వారి కపుడే కనులు తెరిచినటు లుండెను. అట్టి సమయమున రామారావు తమ కట్టెదుట కానిపింపఁగనే వారు కొయ్యలవలె బిగిసికొనిపోయిరి.

రామారావు సూటగా పోయి వంటింటి తలుపు తట్టెను. లోపల గడియ.

"తులసీ!" అని రామారావు పిలిచెను. ప్రతి వచనము రాలేదు. అతడు చెవియొగ్గి వినెను. స్నానశాలలో చెంబు చప్పుడగుచుండెను. మరుగు దారిని బోయి యతడు గవాక్షము క్రిందనిలువబడెను. అతని కనులు నివాతదీపములవలె నిశ్చలము లాయెను.

"మీకు సిగ్గులేదా? పొండావలికిఁ బొండు." అని తులసి యనెను.

"నయన సుఖం కో నివారయతి? అని వినలేదా?" అని రామారావనెను.

"విన్నాను విన్నాను. లేకి పనులు. చేయి నలిగిపోవును. లేచి పొండు."

రామారావు కదలలేదు. తులసి "రమణా! ఓ రమణా! ఓ హోయి రమణా!" అని అరచెను. ఈ పిలుపు వినబడగానే పిల్లలదండు వచ్చి పడెను. "ఓహో నామీద దండయాత్రకు భలే సైన్యమును తరిఫీదు చేసితివి" అని రామారావనెను.

"నే నింట్లోకి పోతాను" అని పద్మనాభుఁడు వెనుదిరిగిపోయెను.

"ఆ కుర్రవాని కున్న వివేకము మీకు లేకపోయెను" అని స్నానశాలనుండి వినఁబడెను. రామారావు పద్మనాభుని దెసఁజూచుచు దాన నొదవిన పరధ్యానముచే గూటిలోని చేతిని కొంచెము లాగుకొనెను. వెంటనే గూటితలుపు గుభాలున పడెను. రామారావు వాకిటిలోని కరిగి పచారు చేయుచుండెను.

తులసి వంటయింటిలోనికిఁ జని తలుపులు దగ్గఱగా వేసికొనెను. రామారావు మొగము తలుపుల సందునుండి తులసికి కనఁబడెను.

తులసి చేయునది లేక "ఏమయ్యా పద్మా" అని అరచెను. పద్మ నాభుడు రాకముందే రామారావు తలుపుల సందునుండి మొగమున లాగుకొని స్నానశాలలోని కేఁగి సబ్బుతో మొగమును రుద్దుకొనఁ దొడగెను.

"ఈ తూరి నేను లోనికి రావచ్చు ననుకొందును. ముఖ్యముగా మూడవసారి" అని రామారా వనెను. "వీధిలోనికిపోవలెను. రెండేండ్లనుండి మీకు తల్లివిందు. నేడు ఆలిమందు, మీయమ్మ నగలు మీ కడుపులోనికి. నా నగలు మీ ఒడలి మీదికి. వెనుక మీరు ప్యాసయనది యెమ్మే కాదు; దానిఫలితము నేడు! మీరు తిని ఈ పిల్లలను తినిపింప గలరా? లేక ఆ భారము నా మీద నిడుదురా?" అని తులసి యనెను.

"ఓశ్ ఇంతేకద!" అని రామారావు తలుపు తోసికొని లోనికి పోఁబోవుచుండగా తులసి వెనుదిరిగి "చన విచ్చుకొలది నెత్తికెక్కుట మీ కలవాటు! మీ కెబ్బటికము లేదు. ఆడుదానికడ కెపుడు రాఁదగునో, యెపుడు రాఁగూడదో మీకు తెలియదు. మీకే కాదు, ఈ కాలపు యువకులకు–"

"అఁ గాగు, ఆ వశముగా వారి యందఱ మీఁద బడకు."

"ఛీ ఇటులనుటకు మీకుసిగ్గు లేదోటు! దవ్వుగా పొండు"

"నేడు అస్పృశ్యత లేదు."

"మీ వంటి వారియెడ అస్పృశ్యతయు, అదృశ్యతయు అసంభావ్యతయుఁగలవు" రామారావు కోప సౌందర్యమును ఎరుగును గాని అది ప్రణయకోపము. ఆ కైవల్యమునకుఁ గూడ సంకోచముచే అసాకర్యము కద్దు. ఈ సత్యభామను, ఈ నాగకన్యను అతడెన్నడును చూచి యుండలేదు. ఇపుడుచూచి ఆగఁజాలక రెండడుగులు ముందరికి వేసెను. "ఏమిటీ రావణ వ్యాపారము? ఆడవాళ్ళను ఎత్తుకొని పోవుదురా యేమి?" అని తులసి యనెను. "నేను నా భార్యకడ కరుగుట నారీహరణమా? రావణ వ్యాపారమా?" అని రామరా వనెను.

"భార్య యనఁగా?"

"డు భృఞ్" భరణ పోషణయోః = భరింపఁబడునది, పోషింపఁబడునది భార్య."

"అబ్బో పాండిత్యము; ఈడుడూ - ఏమిటి? భరింపబడునది భార్య యగుచో, నేను మీ యమ్మగారికి భార్యను."

"కాదు తులసీ" అని రామారావు తులసిని ఎత్తుకొని "ఇదుగో నేనే భరించితిని" అని యనెను. పంజరబద్ధమగు క్రొత్తచిలుకవలె తులసి విదిలించుకొని గుంజుకొని తప్పించుకొనెను. ఆమె కాటుకకన్నులనుండి ఒకానొక కృష్ణ ప్రవహించుటకుగాను కట్టలను తప్పించుకొనుచుండెను.

మరల రామారావట్టులే చేయుట కాయత్తుఁడాయెను. మాటలు మాని తులసి అతనిచెంప చెటేలునఁ గొట్టెను.

చెంపకాయతిని రామరావిటు లనెను -

"ఏశ్! సత్యభామ కాలితో దన్నెను; నీవుచేతితో చెంపమీద వేసితివి. నీ వసత్యభామవు."

తులసి మరల చేయెత్తెను. రామారావు రెండవచెంప యొగ్గెను. తులసి ఛెళ్లు మనిపించెను. రామారావు తులసి రెండు చెక్కులమీదను రెండుచుంబన ముద్రలు వేసెను.

"ఇది సిలువ" అని తులసి యనెను.

"రామ రామ! ఎవరేని ఒకచెంపమీఁద వేయుచో రెండవ చెంప గూడ వేయించుకొనుమని క్రీస్తు చెప్పెను. నే నటులుచేయుటయేగాక నీవుచేసిన పనికి నీ రెండుచెక్కులు గూడ ముద్దాడితిని" అని రామారావనెను.

"క్రీస్తు నుదహరించు వారు ఇంటిల్లిపాదిని పస్తులో నుంచరు" అని తులసి యనెను.

"ఇంతే కద! ఏదీ ఇందాక అమ్మ యిచ్చిన పొట్లము!" అని రామారావనెను. తులసి లోనికిఁజని పొట్లముతెచ్చి విప్పి చూపెను. రామారావు చూచి నిశ్శంకముగా నిటులనెను.

"ఇటుతే. అమ్మ వచ్చు వఱకును ఆటంకము లేదు. నీకు బైబిల్ రానటులున్నది" రేపటి సంగతినీకెందుకు? రేపటి సంగతి రేపే చూసుకొనఁగలదు" అని ఏసు అనెను.

"దయ్యము తారక ముపదేశించినదట! నేను చచ్చినను ఈ మంగళ సూత్రముగాని, మట్టెలుగాని యీయను. కాని నా తాళితీసి యిత్తును" అని తులసి తన పుస్తె పుటుక్కున తెంచి రామారావు మీఁద పడవయిచెను.

"ముదిరిన" దని అనుకొని రామారావు బజారున పడెను.

రామారావు సూటిగా సుందరం – ది – లాయలిస్టు – ఇంటికి వెళ్లెను. ఇతఁడు రామారావుకు బాల్య మిత్రుడు. ఈ మిత్రుని కడ పదిరూకలు దొరకకపోవని రామారా వనుకొనెను.

సుందరము మోకాలు దిగని కొల్లాయగుడ్డ కట్టుకొని కూరుచుండెను. ఎదుట నొక వెదురుబుట్ట పెట్టకొని దానిలోని వేఱుసెనగ కాయలను ఒలుచుకొని తినుచుండెను. రామారావును చూచిచూడక ముందే సుందరము "ఈ యిల్లటపు టల్లుఁడు ఆ హిమాలయమునుండి, ఆ ఓషధి ప్రస్థమునుండి యెపుడు దిగెను?" అని యనెను. రామారవీ మాటలకు మారుపలుకక "ఈ ఫలహార మేమిటి? ఈ కద్దరు కొల్లాయ యేమిటి? సుందరం – ది – లాయలిస్ట్ గాంధీ యెపు డాయెను?" అని యనెను.

"ఈ కొల్లాయకద్దరు కాదురా, దొంగఖద్దరు ఫక్తు మాంఛెస్టరు. కుక్కపిల్ల యింకను కనులు తెఱవనటులున్నది. నాయనా! డిప్రెషన్ – డిప్రెషన్ – అంతయు డిప్రెషన్!"

"ఉద్యోగ మెచటను దొరకలేదా?"

"దొరకకేమి? దొరికినది. గంగాదేవిని నమ్ముకొంటిని. "బీ.యే. నీళ్ళు. బీ.యే. నీళ్ళు. నీళ్ళ కావిడి వేసి బిందె అర్ధణాకు అమ్ముచుంటిని. వెల తగ్గెనని వేరుసెనగలు తినుచుంటిని.

"జయించితిని. నీ కిక ఈ రాయలిస్టు – తోఁకతో నేమిపని? ఇఁక నీ పేరు సుందరం – ది – బ్యాంకర్."

"పాపమేదో ఆశపడి వచ్చినటులున్నావు. మోత వలన సంపాదన మూడణాలు. వేరుశనగల ఖర్చు మూడణాలు. బ్యాంకులో బాలన్స్ నిల్."

అడుగబోయి అడిగించుకొనకున్నచో చాలు ననుకొని సెలవు వేడుకొని యతఁడు సెలవీయక ముందే రామారావు బయటపడెను. పిమ్మట రోడ్డుమీద నడుచుచు ఆలోచించి యాలోచించి అతఁడు మూర్తి యింటికిఁ జనెను.

మూర్తియు బి.యే.ఆనర్సే. చిన్నబోయిన మొగముతో నతఁడు వసారాలో కూరుచుండి యుండెను. ఇంటితలుపులు వేసియుండెను. ఎదుటికి వచ్చుచున్న రామారావును గమనింపఁ జాలనంత ఆలోచనలో నతఁడు మునిగి తేలుచుండెను. రామారావే కలుగఁజేసికొని "హలో మూర్తీ–ది–కో–ఆపరేటర్" అని సంబోధించెను.

మూర్తి మొగమెత్తి "సుమధ్యాహ్నము మిస్టర్ ద్వివేదీ - దీ - ఇంటల్లుఁడూ" అని సమ్మానించెను.

"ఇంటల్లుఁడు కాక వాకిటల్లుఁ డొకఁడా?"

"య్యెస్! ఉండునురా. ఉండును. ఉన్నాఁడురా! ఉదాహరణము తీసికొందము. నేనేరా! తెలియునా? అందరును నీ వంటి వారుందురా? డిప్రెషన్! ఇపుడు సింహాసనము మీద చక్రవర్తిని తీసివేసి డిప్రెషన్ కూర్చున్నది. బస్తా రెండురూపాయల కమ్మించుచున్నది. తెలిసెనా? ఈ డిప్రెషన్‌లో అన్నియు నుండును. ఇంటల్లుడు, ఊరల్లుఁడు, విడాకులల్లుఁడు, వాకిటల్లుఁడు. ఉద్యోగము దొరకనంతవఱకు నేను వాకిటల్లుఁడను. తెలిసెనా? నా పనియే యింతవఱకు బాగుగా నున్నటు లున్నది" అని తలచి రామారావు తనవంటి యీ వాకిలల్లునకు సానుభూతి చూపి రాజవీధిలోని కడుగిడెను.

అపరాహ్ణ సూర్యుఁడు అతని తలను, క్షుత్సూర్యుఁ డతని యుదరమును మలమల మాడ్చెను. అపుడు తులసి అతని తలపులోనికి వచ్చెను. ఇంటికిఁ బరుగిడ మొదలిడెను.

తులసి పిల్లలకు అన్నము పెట్టి వారితో మాటలాడుచు గిన్నెలు తోమి, పొయ్యి యలికి, కొంగు పఱచి, తమ యన్నమునకు గింజలెపుడు వచ్చునా యని నిరీక్షించు చుండును.

తులసిమీఁద బుద్ధిపాటి యింటికి సగము దూరమున నున్న రామారావు హఠాత్తుగ ఆగి "– పైసా లేనిచో పరస్త్రీ విముఖుఁ డనుమాట జూటా. పైసా లేనిచో స్వ పరస్త్రీ విముఖుఁడు" అనియనుకొని వెనుదిరిగెను.

అతని మిత్రులలో మిగిలిన వాఁడొకశర్మ. అతఁడు యమ్మే. బియెల్. రామారావు శర్మయింటి సందుమొగకు వెళ్ళి చూచెను. అచట ఒక పిట్టయేని కానరాలేదు. ప్లీడర్ల యిండ్లు కల్లంగళ్ళు కదా! ఈ సందింత యరణ్యముగా నున్నదేమి? అని యతఁడనుకొని కొంచె మాలోచించెను. అతనికి సమాధానము స్ఫురించెను.

"ఓహో ఇది కోర్టువేళ!" అని అతఁడు ఇంటికిఁ బోవ నిశ్చయించుకొనుచుండఁగా శర్మ వాకిటిలోనికి వచ్చి బెదిరి బెదిరి చూచెను. శర్మకు చత్వారమే కాక రెండు మూన్నాళ్ళనుండి అతనికిఁ దెలియకుండ తిమిర రోగము ప్రవేశించెను. అతని కంటిజోడు ఆ కారణమున మొన్ననే పగిలి పోయెను. దానితో నతఁడు జోడు అలవాటు మానివేయఁ దలచెను. జోటీపని మనస్సుచేతనే చేయించి సమాధాన పడుచుండెను.

శర్మ తన సందురెండు చివరలును పరికించి, "భేష్ ఎవరును లేరు" అని మనస్సు శాంతపఱిచికొనెను. పిమ్మట వడిగాఁజని గోడకుఁ గట్టియున్న "యెమ్మే. బి.యెల్" బల్లను జూచెను. అది తిన్నగా కానరాలేదు. "ఇది యొక సౌభాగ్యము కాబోలు. షార్ట్‌సైట్ కూడ సంతరించి నటులున్నది." అని యనుకొని దేవులాడి దేవులాడి బల్లను పట్టుకొని బలవంతముగా లాగి యింటిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి భద్రముగా దాఁచి ఒక'టావు కాకితము తీసికొని వ్రాసికొనుచుఁ గూరుచుండెను. దారిద్ర్య దేవత యొక్క వికట హస్తమును విస్పష్టముగాఁ జూచి రామారావు సానుభూతి చూపుటకు శర్మ యింటిలోనికిఁ జని - "శర్మ ది నిహిలిస్ట్, దేవుఁడు ఉన్నాడని వ్రాయుచుండెనా?" యనెను.

"ఓహూ! అకాలపుటెండ! ఇంటి యల్లుండ! నీ కెందుకీ కాండ! దేవుఁడెచట నున్నాఁడురా! ఉన్నదొక్క డిప్రెషన్! యూ-పీ-లో కలెక్టరు దొరవారు గ్రాడ్యుయేట్లకు పదియెకరాల వంతున భూదానము చేయు చున్నారని విని అప్లికేషను వ్రాసికొనుచున్నాను. దీని రిజష్టరుకుఁగాను నీవొక పావులా దానముచేసికొన వచ్చును" అని శర్మ యనెను.

"అదియే యున్నచో నాకీ పూట నిర్విచారముగాగడచిపోయెడిదే!" అని లోపల ననుకొని రామారావు - "ఆ భూదానము ఆంధ్రులకు గాదు, యు-పిలోఁ గూడ ఒక జిల్లావారికే. కావున నా దానము అప్రశస్తదానము-" అని మఱియచట నుండక ఆ డిప్రెషన్ బజారునుండి అసలు బజారునబడి ప్రిన్సిపల్ అంబుజమ్మగారియింటికిఁజనెను.

"ఇఁక ఈనాడు మా కెవరికిని అన్న ప్రాప్తిలేదు" అని యింటికడ తులసి యనుకొనెను. వెంటనే మూడు గంటలు మ్రోగెను.

"నిక్కము, నిక్కము" అని తులసి యనుకొని బోషాణము తలుపులు తెఱచి లోపలికి దిగి వెతకి వెతకి పెద్ద రాగిచెంబొకటి తీసెను. దానికి చింతపండు పులుసు పట్టించి తోముచుఁ గూరుచుండెను.

అచట రామారావు అంబుజమ్మగారి దర్శన మాచరించి "నేను ద్వివేదుల రామారావును" అని మనవి చేసికొనెను.

"అంహాం. మీరు మనిషేమియు తలక్రిందుగా లేరే? అప్లికేషనులోని "రామారాయ్ ద్వివేది బి.యే (ఆనర్సు) మీరేనా?" అని అంబుజమ్మ యనెను. రామారావు పెదవి కఱచుకొని "చిత్తము" అనెను.

"మీరింత యాలస్యము చేసితిరేమి?" ఆ పోస్టుకు రెండువందల అప్లికేషనులున్నవి. నూటయేఁబది మంది బి.యేలు నలుబదిరూపాయలకు వత్తునని తమ యుదారతను వెల్లడించిరి. యెమ్మేల యుదారత గూడ చూడఁదలఁచి ఆ పోస్టును ఇంతవరకును ఎవరికిని ఈయకుండ తొక్కి పెట్టియుంచితిని. తమ రేమాత్రం Sacrifice చేయగలరో చూతము" అని అంబుజమ్మ యనెను.

రామారావు డిల్లపోయెను. వెంటనే సహజస్థితిని సంగ్రహించుకొని "ఆడవారిని కన్సల్ట్ చేసి మనవి చేయుదును" అని యనెను.

"మంచిది. అమ్మగారితో కాదు, భార్యగారితో నని యనుకొందును. వారికి మగల కన్న ఉదారత మెందు" అని అంబుజమ్మ యనెను. ఈ మాటలకు రామారావు బెంగపడెను. అతని దురవస్థ అంబుజమ్మ గ్రహించి "మిస్టర్ ద్వివేదీ" తొందరలేదు. మీరు మీ భార్యతో ఆలోచించి మరల రండు" అని యనెను. రామారావా మాటచే పద్మవ్యూహమునుండి తప్పించుకొని నటులు సంతసించి సెలవు తీసికొని లేచునంతలో వాకిటిలో నుండి - "భిక్షాందేహి" అని ఖంగున వినబడెను.

తొందర తొందరగా రామారావును, అతని కన్న తొందరగా అంబుజమ్మయు వాకిటిలోనికి వచ్చిరి.

డిప్రెషన్ - చెంబు

మిసెస్ రామారాయ్‌ద్వివేది.

బి.యే. ఆనర్స్.

అని తారుతో వ్రాసిన రాగిచెంబు పట్టుకొని తులసి వారియెదట నిటారుగా నిలచి యుండెను. ఆమె వెనువెనుక సుందరి, రమణ, పద్మనాభుఁడు - అందరును కలసి యిటులనిరి: "భిక్షాందేహి."

• *భారతి - ఏప్రెల్ - 1934* •